

Landskap: *Småland* Upptecknat av: *John Nilsson*
Härad: *Östbo* Adress: *Vindeln*
Socken: *Vadstena* Berättat av: *Gustaf Ericson*
Uppteckningsår: *1935* Född år *1877* i *Bor Östergård*

Uppteckningen rör: Höret /Linet/.

Linodlingen förr och nu skiljer sig huvudsakligen i vad det gäller markval och gödsling.

Förr såddes alltid linet efter vall och på någon höglänt plats. Detta för att undvika ogräset. Nu sedan dikningen blivit bättre, kan man så det var som helst, men vanligen efter vall. Vidare var det förr vanligt att ha linet på samma vall år efter år. D.v.s. man hade lin ett år sedan t.ex. korn, havre, vall och sedan lin igen. Men detta är fel. Man bör ha minst två perioder mellan varje linsådd.

Förr användes alltid pudrett eller fårgödsel till lin. Nu har man vanlig gödsel plus fosfat och kali.

Marken bereddes på samma sätt som för annan sådd. Man bredde

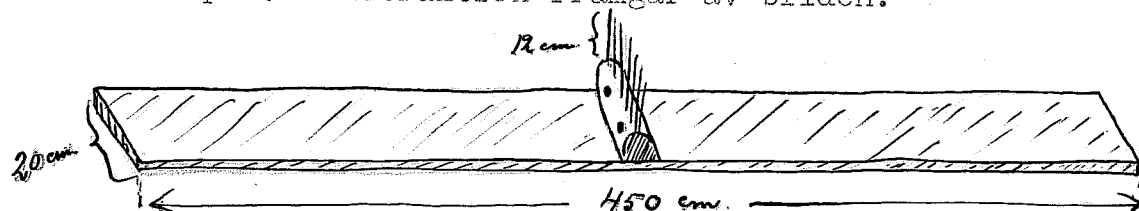
ut gödseln, körde med årder en gång, slätharvade en eller ett par gånger och sådde.

När linbrodden blivit 5 - 10 cm lång, gick kvinnorna och barnen ut barfota och lukade det, d.v.s. plockade bort ogräs och luckrade. Inga redskap, endast med händerna.

Sedan fick det stå utan tillsyn ända till hösten när rågen var skördad. Då "ruskades" /plockades/ det och bands till "nekar" /kärvar/. Nekarna krakades med 20 i varje krake. Lades i kors med toppen åt söder.

När krakarna var lufttorra, togs linet in på logen och repades.

"Hörarepan" konstruktion framgår av bilden.

Vid repningen sattes repen upp på två bockar. Två män satte

5037

-108-

3

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Linnet räfsas i "bukor" och reses. Sagesmannens gård.

Skriv endast på denna sida!

5037

- 109 -

4
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sig på den, en i vardera ändan, tog så mycket som kunde hållas mellan de båda händerna och drog vartannat drag.

/Övergår här till presens. Tempus spelar ju ingen roll, emedan "förr" och "nu" är fullständigt lika./

Efter repningen breddes linet ut i tunna lager på rågstubb för att röta. Det är kinkigt att röta lagom. Ibland kan det vara färdigt efter några veckor, ibland kan det taga 5 - 6, beroende på vädret. Är det regnigt och varmt, går rötningen snabbt, vid torr och kall väderlek mycket sakta.

När stråna börjar "spingla" sig i rotändan /basten spricker och böjer sig ut/, kan man antaga att rötningen är färdig.

Man tar då in en "tott" /en handfull/ och torkar den i spisen, bryter den sedan mellan fingrarna och ser efter om det "släpper".

I så fall går man vid första soliga dag ut och räfsar ihop det i små "bukor", som antingen resas mot varandra fyra och fyra eller mot en gärdesgård.

När det är lufttorrt /blir vanligen samma dag/ köres det till "bastan" och lägges upp på "gällar" /stänger/ i taket. Uppvärmningen av bastan sker genom eldning i "galten". Helst användes lövved. Ingen fin ved, endast grova "hyggekubbar" /grova, okluvna kubbar/ och skräp. En kraftig men kort eldningsperiod på ca. 2 - 3 dygn är bäst.

En e.m. vid tretiden kallas grannarna /de närmast boende, ingen bestämd krets/ tillsammans till "brytehjälp". De få kaffe, när de komma och sedan en gång ute vid bastan under brytningen. Sedan ett gott kvällsmål med risgrynspannkaka eller ostekaka som huvudrätt. På det hela ganska festavuret.

Brytningen utföres av män. En kvinna finns dock med. Hon tar ned från gällan och delar ut "håndsmål", d.v.s. så mycket som man kan hålla i handen och bryta var gång. Två och två bryter ~~knäx~~ tillsammans. Båda måste då bli färdiga med sitt håndsmål på samma gång. Dessa läggas tillsammans och hopvridas till

- III -

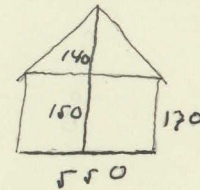
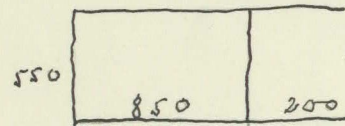

a.

Bastu. Äg. Sagesmannen.

b.

Måtten finnas utsatta på nedanstående skisser.

Skriv endast på denna sida!

5037

-112-

Linnet lagt på gällar för tork. Obs! Man eldar ej i den ugn, som synes på bilden. Den användes vid mältning.

Skriv endast på denna sida!

5037

~ 113 ~

"Galten"

Galten står strax innan-för dörren, till vänster.

5037
~ 114 -

9

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Linbrytning.

Skriv endast på denna sida!

Linbrytning.

I bakgrunden ser man hur flickan just håller på att dela ut ett "håndsmål". Bredvid håller man på att sno ihop en "lock", mannen till vänster sträcker just ut handen efter den ända av locken, som kamraten vridit. Framför dem ligger en hög färdiga "lockar".

Skriv endast på denna sida!

5037

- 116 -

11
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

en "lock" /~~XXXXXX~~/

Efter brytningen räknas lockarna ihop. 24 lockar blir en "limme", som bindes samman med en tåt. Limmarna slängas upp på gällan igen, och ett kraftigt eldsmål tändes.

Dagen efter börjar "skättningen" och då är det kvinnornas tur. De samlas på motsvarande sätt som männen dagen förut, dock redan tidigt på morgonen.

Skättestolens och skätteträets utseende framgår av bilden. Vid skättningen lägges en lock över skättestolen, sedan är det till att "bösta" på med skätteträet allt undet det locken vrides runt. Tid efter annan måste den "nyckas", d.v.s. de tågor, som börjat ~~ryckas~~ lossna, ryckas av och läggas tillbaka. När hela lockens utsida blivit fri från skävor, delas den mitt itu och dess insida vändes ut. Så förfares undan för undan tills hela locken är färdig. En limme per kvinna och dag anses

5037

-117-

12

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Skättning.

Skriv endast på denna sida!

vara ett normalt men dock hårt arbete.

Skättningen är ett otrevligt arbete. Dels ^{uppstår} ~~hikar~~ blåsor i händerna efter skätteträets ideliga nötande, dels bildas ett fint, ulligt och rökigt damm, som tränger långt ned i halsen. Men det är ändå livat i ett skättargång. Skätteträen och munnarna går i samma takt. Och hur många lockar man än hinner med för dagen, så blir ändå antalet dryftade kärlekshistorier minst dubbelt så många. För det är endast och allenast sådant som intresserar. Arbetet går av gammal vana.

Skättefallet ristas upp med grep eller "risteklynna" /se sid. / och stoppas i en säck. Förr spanns det av gamla torpargummor i trakten, De hade betalt pr skålpund. Hur mycket vet jag ej. Nu sändes det till spinnerierna.

Häcklingen kom när det passade, men vanligen togs den omedelbart efter skättningen. Medan linet ännu inte hunnit taga upp något av luftfuktigheten.

5037

-119-

14

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Häckling.

Skriv endast på denna sida!

Förr fick det färdiga linet ligga tills det blev långa kvällar.
Då satt kvinnorna framme vid spisen och spann. Nu sändes det
i de flesta fall till spinnerierna. Utom i de gårdar, där det
finns gott om kvinnfolk.